

Alkotmánybíróság

Kérdőív az Európai Alkotmánybíróságok Konferenciájának 18. Kongresszusa

Emberi jogok és alapvető szabadságok: A nemzetközi, szupranacionális és nemzeti alapjogi katalógusok közötti kapcsolat a XXI. században

I. Általános rész: az emberi jogok és alapvető szabadságok katalógusai

I.1. Nemzetközi emberi jogi katalógusok

a) Mi az alkotmányos pozíciója / karaktere / jogi kötőereje a nemzetközi emberi jogi katalógusoknak Magyarországon?

A) A konkrét kérdés megválaszolása előtt szükséges tisztázni a magyar jogrendszer viszonyát a nemzetközi joghoz – ide nem értve az Európai Unió jogát. Az Alaptörvény Q) cikke szerint: „(1) Magyarország a béke és a biztonság megteremtése és megőrzése, valamint az emberiség fenntartható fejlődése érdekében együttműködésre törekszik a világ valamennyi népével és országával. (2) Magyarország nemzetközi jogi kötelezettségeinek teljesítése érdekében biztosítja a nemzetközi jog és a magyar jog összhangját. (3) Magyarország elfogadja a nemzetközi jog általánosan elismert szabályait. A nemzetközi jog más forrásai jogszabályban történő kihirdetésükkel válnak a magyar jogrendszer részévé.” Ezen alaptörvényi rendelkezés, illetve különös tekintettel annak (3) bekezdése szerint, Magyarország elfogadja a nemzetközi jog általánosan elismert szabályait: az általános szokásjogot, a *ius cogens*-t és a civilizált nemzetek által elismert általános jogelveket (generális transzformáció). A nemzetközi jog egyéb jogforrásai a magyar jogrendszerbe való átültetéssel válnak annak részévé (speciális transzformáció). Mindezekre tekintettel a magyar jogrendszer a nemzetközi jog vonatkozásában az úgynevezett dualista modellt követi. Mivel a korábbi Alkotmány 7. §-a a fentebb idézett alaptörvényi rendelkezéssel azonos szabályozást fogalmazott meg, ezért a nemzetközi jog és a magyar jog kapcsolatának értelmezésekor az Alkotmánybíróság korábbi döntései is irányadóak.

B) Szükséges továbbá a nemzetközi jog és a magyar jog – beleértve az Alaptörvényt is – közötti hierarchia vizsgálata. Az Alkotmánybíróság gyakorlatát szem előtt tartva egy

általános megállapítás tehető: a ratifikált és a hazai jogrendszerbe átültetett (ideértve az általános szokásjogot is) nemzetközi jogforrások az Alaptörvény alatt, de a nemzeti jogszabályok felett helyezkednek el. Kivételként ugyanakkor meg kell említeni a nemzetközi jog úgynevezett *ius cogens* szabályait, mivel azok az Alaptörvényt is megelőzik.

Az Alkotmánybíróság több alkalommal értelmezte a magyar jog és a nemzetközi jog közötti hierarchia kérdését, annak ellenére, hogy ezzel kapcsolatban sem az Alkotmány nem fogalmazott meg, sem az Alaptörvény nem tartalmaz egyértelmű szabályozást. Az 53/1993. (X. 13.) AB határozat elismerte, hogy a magyar jogrendszer a dualista modellt követi {megerősítette a 36/1996. (IX. 4.) AB határozat; a 4/1997. (I. 22.) AB határozat; a 30/1998. (VI. 25.) AB határozat; a 1/2011. (I. 14.) AB határozat, majd az Alaptörvény hatálybalépését követően az 1/2013. (I. 7.) AB határozat, Indokolás [26]-[28] bekezdései; és a 6/2013. (III. 1.) AB határozat, Indokolás [105]-[107] bekezdései}. A nemzetközi emberi jogi szerződésekkel kapcsolatosan fontos megemlíteni az Alkotmánybíróság 30/1998. (VI. 25.) AB határozatát, amely szerint „az általánosan kötelező tartalmú nemzetközi szerződést belső jogforrásban – általános szabályként – ki kell hirdetni, hogy a szerződésbe foglalt jogi norma a magyar jogalanyok felé is érvényesüljön.” Az Alkotmánybíróság továbbá a 7/2005. (III. 31.) AB határozatban kiemelte, hogy egy nemzetközi szerződés csak akkor alkalmazható a magyar jogrendszeren belül, ha az a megfelelő eljárási rend szerint ratifikálásra és kihirdetésre került. Ennek az eljárási rendnek a részletes szabályait a nemzetközi szerződésekkel kapcsolatos eljárásról szóló 2005. évi L. törvény tartalmazza. A törvény 7. § (1) bekezdése szerint nemzetközi szerződés kötelező hatályának elismerésére akkor kerülhet sor, ha a szerződés szövegének ismeretében az Országgyűlés feladat- és hatáskörébe tartozó nemzetközi szerződés esetében az Országgyűlés (törvényben), illetve ide nem tartozó nemzetközi szerződések esetében a Kormány (kormányrendeletben) erre felhatalmazást ad. Más szavakkal: egy nemzetközi szerződés transzformációja vagy törvényben, vagy kormányrendeletben történik.

Részletes felsorolás nélkül kijelenthető, hogy Magyarország az összes jelentősebb nemzetközi emberi jogi szerződést ratifikálta és kihirdette (ez a rendszerváltozás előtt többnyire törvény erejű rendelet formájában történt):

- az Egyesült Nemzetek Közgyűlése XXI. ülészakán, 1966. december 16-án elfogadott Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya (1976. évi 8. tvr.) – a továbbiakban: Egyezségokmány 1.;

- az Egyesült Nemzetek Közgyűlése XXI. ülészakán, 1966. december 16-án elfogadott Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya (1976. évi 9. tvr.) –a továbbiakban: Egyezségokmány 2.;
- a Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény (1991. évi LXIV. törvény);
- az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv (1993. évi XXXI. törvény) – a továbbiakban: Egyezmény;
- a Strasbourgban, 1987. november 26-án kelt, a kínzás és az embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmód megelőzéséről szóló európai egyezmény (1995. évi III. törvény);
- az anyaság védelméről szóló, a Nemzetközi Munkaügyi Konferencia 1952. évi 35. ülészakán elfogadott 103. számú Egyezmény (2000. évi LVIII. törvény);
- a nőekkel szembeni hátrányos megkülönböztetés minden formájának kiküszöböléséről szóló, 1979. december 18-án, New Yorkban elfogadott Egyezmény Kiegészítő Jegyzőkönyv (2001. évi LX. törvény);
- a Fogytékossággal élő személyek jogairól szóló egyezmény és az ahhoz kapcsolódó Fakultatív Jegyzőkönyv (2007. évi XCII. törvény).

Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatával (a továbbiakban: Nyilatkozat) összefüggésben szükséges megjegyezni, hogy annak jogi kötőereje nincsen. Ennek ellenére az Alkotmánybíróság működésének kezdete óta idézte azt döntéseiben: a 6. cikket a 64/1991. (XII. 17.) AB határozatban; a 16. cikket a 14/1995. (III. 13.) AB határozatban; a 2. és a 7. cikket a 28/2000. (IX. 8.) AB határozatban; a 19. cikket a 18/2004. (V. 25.) AB határozatban; a 16. cikket a 15/2008. (XII. 17.) AB határozatban; a 10. cikket a 36/2014. (XII. 18.) AB határozatban, valamint a 25. cikket a 21/2018. (XI. 14.) AB határozatban.

C) A magyar jogrendszerben az emberi jogi tárgyú nemzetközi szerződések státusza a következőképpen írható le. Az Alaptörvény T) cikk (2) bekezdése értelmében jogszabály a törvény, a kormányrendelet, a miniszterelnöki rendelet, a miniszteri rendelet, a Magyar Nemzeti Bank elnökének rendelete, az önálló szabályozó szerv vezetőjének rendelete és az önkormányzati rendelet. Jogszabály továbbá a Honvédelmi Tanács rendkívüli állapot idején és a köztársasági elnök szükségállapot idején kiadott rendelete. Ez a rendelkezés egyúttal a magyar jogrendszerben megtalálható jogszabályi hierarchiára is utal. Látható ugyanakkor, hogy az Alaptörvény – a dualista berendezkedés eredményeként – nem tesz külön említést az emberi jogi tárgyú (már transzformált) nemzetközi szerződések tekintetében. Ahogy már említésre került: e

nemzetközi jogforrások törvényben, vagy kormányrendeletben való kihirdetéssel válnak a magyar jogrendszer részévé.

Mindez ugyanakkor nem jelenti azt, hogy e nemzetközi szerződéseknek ne lenne speciális megítélése a jogrendszeren belül. Az Alaptörvény Q) cikk (2) bekezdése értelmében Magyarországnak biztosítania kell, hogy a nemzeti szabályozás összhangban álljon a vállalt nemzetközi kötelezettségekkel [ugyanilyen parancsot mondott ki a korábbi Alkotmány 7. § (1) bekezdése]. E vonatkozásban szükséges megemlíteni azt az esetet, amikor egy magyar jogszabály nemzetközi szerződésbe ütközése merül fel. Az idézett alaptörvényi kötelezettség kikényszerítésére végső soron az Alkotmánybíróság hivatott. Az Alaptörvény 24. cikk (2) bekezdés *f)* pontja és a (3) bekezdés *c)* pontja értelmében az Alkotmánybíróság felülvizsgálhatja egy nemzeti jogszabály nemzetközi szerződésbe ütközését és annak megsértése esetén megsemmisítheti a támadott hazai rendelkezést. Ezen eljárásra vonatkozó részletes szabályozást az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény (a továbbiakban: Abtv.) rendelkezései tartalmazzák. Az Abtv. 32. §-a szerint az Alkotmánybíróság egy nemzeti jogszabály nemzetközi szerződésbe ütközését az arra feljogosítottak által előterjesztet kérelem alapján, vagy eljárásai során hivatalból vizsgálhatja. Ilyen eljárást az országgyűlési képviselők egynegyede, a Kormány, a Kúria elnöke, a Legfőbb Ügyész, valamint az Alapvető Jogok Biztosa kezdeményezhet. Ezen felül a bírák az előttük folyamatban lévő eljárás felfüggesztése mellett kezdeményezhetik az általuk a konkrét ügyben alkalmazandó nemzeti jogszabály nemzetközi szerződésének megállapítását. A jogkövetkezmények tekintetében az Abtv. 42. §-át szükséges idézni. Eszerint ha az Alkotmánybíróság olyan jogszabály nemzetközi szerződésbe ütközését állapítja meg, amely a nemzetközi szerződést kihirdető jogszabállyal az Alaptörvény alapján nem lehet ellentétes, a nemzetközi szerződéssel ellentétes jogszabályt teljesen vagy részben megsemmisíti. Továbbá, ha az Alkotmánybíróság olyan jogszabály nemzetközi szerződésbe ütközését állapítja meg, amellyel a nemzetközi szerződést kihirdető jogszabály az Alaptörvény alapján nem lehet ellentétes, az ellentét feloldása érdekében – a körülmények mérlegelése alapján, határidő megjelölésével – felhívja a Kormányt, illetve a jogalkotót, hogy a megjelölt határidőben tegye meg az ellentét feloldása érdekében szükséges intézkedéseket.

Mindezek fényében a következők megjegyzése szükséges. Az Alkotmánybíróság 4/1997. (I. 22.) AB határozatában leszögezte, hogy a nemzetközi jog általánosam elismert szabályai, illetve az általános jogelvei nem állnak a nemzeti alkotmányos rendelkezések felett. Ugyanakkor a 30/1998. (VI. 25.) AB határozatban, a 61/2011. (VII. 13.) AB határozatban; a 12/2013. (V. 24.) AB határozat, Indokolás [35] bekezdésében, valamint a 9/2018. (VII. 9.) AB határozat, Indokolás [31] bekezdésében kimondta, hogy

a nemzetköz jog úgynevezett *ius cogens* normái az Alaptörvény rendelkezéseit is megelőzik. Végezetül – a kérdésre adott konkrét válaszként – szükséges az emberi jogi rendelkezéseket tartalmazó nemzetköz szerződések és a nemzeti jog viszonyát megvizsgálni. Ahogy az említésre került, az Alkotmánybíróság hatásköre, hogy egy nemzeti jogszabály ilyen tárgyú nemzetközi szerződésbe ütközését megítélje. Ezen eljárás kimenetét – ahogy arra fentebb már utalást került – az Abtv. 42. §-a határozza meg. Ismételten: amennyiben az Alkotmánybíróság olyan nemzeti jogszabály emberi jogi tárgyú nemzetközi szerződésbe ütközését állapítja meg, amely az emberi jogi tárgyú nemzetközi szerződést kihirdető jogszabállyal az Alaptörvény alapján nem lehet ellentétes, a nemzetközi szerződéssel ellentétes nemzeti jogszabályt teljesen vagy részben megsemmisíti. Például: egy Kormányrendelet nem lehet ellentétes egy törvénnyel kihirdetett nemzetközi szerződéssel. Ellenkező esetben az Alkotmánybíróság az Abtv. szerint felhívja a Kormányt, illetve az Országgyűlést a konfliktus feloldására. Ugyanakkor az alkotmánybírósági gyakorlat szerint – ha például egy hazai törvény ellentétes egy nemzetközi szerződést kihirdető törvénnyel – az Alkotmánybíróság szintén megsemmisítheti a magyar jogszabályt, elsőbbséget adva a nemzetközi szerződésnek (mindez ugyanakkor nem érvényesül az Alaptörvény rendelkezései vonatkozásában). Az Alkotmánybíróság esetről esetre dönt ezekben az ügyekben. Az Alkotmánybíróság a 6/2014. (II. 26.) AB határozat, Indokolás [25]-[33] bekezdéseiben kifejtette, hogy az Abtv. nem tartalmaz speciális rendelkezéseket azokra az esetekre, amelyekben törvény ellentétes nemzetközi szerződést kihirdető jogszabállyal. Az Alaptörvény Q) cikk (2) bekezdését, valamint a 24. cikk (2) bekezdés f) pontját figyelembe véve az Alkotmánybíróság megsemmisíti a nemzetközi szerződést kihirdető törvénnyel ellentétes – szintén – törvényt, annak érdekében, hogy az Alaptörvény Q) cikk (2) bekezdése szerinti alkotmányos parancsot teljesítse. A 23/2015. (VII. 7.) AB határozat, Indokolás [43] bekezdésében az Alkotmánybíróság megerősítette e gyakorlatát. Hozzátette ugyanakkor, hogy az Alaptörvény 24. cikk (2) bekezdés f) pontja kifejezetten feljogosítja az Alkotmánybíróságot nemzetközi szerződésbe ütköző hazai jogszabály megsemmisítésére, anélkül, hogy a normahierarchiára utalást tenne. Ezekben az esetekben – ha azonos szinten lévő jogszabályok ütköznek – a megsemmisítés nem kötelezettség, hanem lehetőség, az Alkotmánybíróság az Abtv. szerinti valamennyi jogkövetkezményt alkalmazhatja.

b) Milyen eljárás szerint lehet nemzetközi szerződésre hivatkozni a magyarországi bírósági eljárásokban?

Említésre került, hogy az Alkotmánybíróság megfelelő kérelem esetén, vagy valamennyi eljárása során hivatalból vizsgálhatja egy hazai jogszabály nemzetközi szerződésbe ütközését. Említésre került az is, hogy ilyen eljárást az országgyűlési

képviselők egynegyede, a Kormány, a Kúria elnöke, a Legfőbb Ügyész, az Alapvető Jogok Biztosa, valamint – a konkrét eljárás felfüggesztése mellett – bíró kezdeményezhet. Szükséges megjegyezni, hogy az Alkotmánybíróság következetes gyakorlata szerint nemzetközi szerződés sérelmére a jellegadó alkotmányjogi panasz hatáskörökben nem lehet hivatkozni. Eszerint egyéni jogsérelmet nem lehet az Egyezményre alapítani {lásd: 3327/2018. (X. 16.) AB végzés, Indokolás [22] bekezdése; 3138/2018. (V. 19.) AB végzés, Indokolás [14] bekezdése; 3258/2017. (X. 10.) AB végzés, Indokolás [16] bekezdése}. Fontos megjegyezni továbbá, hogy ilyen eljárás lefolytatására a nemzeti bíróságok sem jogosultak, ítéleteiket nem alapozhatják nemzetközi szerződésekre. Mindezeket figyelembe véve ugyanakkor, az Alkotmánybíróság – hivatalból – alkotmányjogi panasz eljárásban is hivatkozhat az Egyezményre, illetve annak értelmezésére az Alaptörvény egyes rendelkezéseinek értelmezése során.

c) Lehetséges közvetlenül emberi jogi tárgyú nemzetközi szerződésekre hivatkozni Magyarországon? Ha igen, milyen eljárási rendben?

Az előzőekben ismertetésre került, hogy ilyen eljárást csak a feljogosított indítványozók kezdeményezhetnek, illetve azt az Alkotmánybíróság hivatalból is lefolytathatja. Az Abtv. 32. § (2) bekezdése szerint ezek utólagos, *ex post* normakontroll eljárások, amelyekben az Alkotmánybíróság döntését nem az Alaptörvény, hanem a hivatkozott nemzetközi szerződés rendelkezéseire alapítva hozza meg {166/201. (XII. 20.) AB határozat; 43/2012. (XII. 20.) AB határozat, Indokolás [67] bekezdése; 32/2014. (XI. 3.) AB határozat, Indokolás [32] bekezdése; 3157/2018. (V. 16.) AB határozat, Indokolás [21] bekezdése}. Összességében tehát mondható, hogy ezen eljárásokban lehetőség van közvetlenül emberi jogi tárgyú nemzetközi szerződésekre hivatkozni.

I.II. Szupranacionális emberi jogi katalógusok (az Európai Unió Alapjogi Chartája)

a) Az alkotmánybírósági eljárásban az Európai Unió Alapjogi Chartája közvetlenül hivatkozható (formális hivatkozás), vagy az „átsugárzik” a nemzeti alapjogi katalóguson keresztül (szubsztanciális hivatkozás)?

Az Európai Unió Alapjogi Chartájának (a továbbiakban: Charta) 51. cikk (1) bekezdése értelmében a Charta az Unió szerveit köti, illetve a tagállamokat akkor, ha Uniós jogot alkalmaznak. Az Alkotmánybíróság az Alaptörvény 24. cikke, valamint az Abtv. rendelkezései alapján nem rendelkezik hatáskörrel az Unió jogszabályainak felülvizsgálatára, tehát döntést sem alapozhat közvetlenül a Charta rendelkezéseire {lásd: 29/2011. (IV. 7.) AB határozat; 61/2011. (VII. 13.) AB határozat; 34/2014. (XI. 14.)

AB határozat, Indokolás [54] bekezdése és különös tekintettel a Chartára: 16/2014. (V. 22.) AB határozat, Indokolás [50] bekezdése}.

b) Az Európai Unió Bíróságának gyakorlata hatással van-e a nemzeti alapjogi katalógus értelmezésére / a bírói jogfejlesztésre a rendes bíróságok által?

Először is fontos kiemelni – habár a kérdés a rendes bíróságokat érinti –, hogy az Alkotmánybíróság határozataiban hivatkozik az Európai Unió Bíróságának (a továbbiakban: EUB) joggyakorlatára, illetve a Charta értelmezésére {16/2014. (V. 22.) AB határozat, Indokolás [38] bekezdése a ne bis idem elv értelmezésével összefüggésben; 33/2013. (XI. 22.) AB határozat, Indokolás [22] bekezdése az üzleti titkokkal összefüggésben, vagy, a transzszexuális személyes diszkriminációjával összefüggésben a 6/2018. (VI. 27.) AB határozatban}.

A kérdésre a következő válasz adható. A Kúria ítélezési gyakorlatában alkalmazza az EUB joggyakorlatát, ugyanakkor szükséges kiemelni, hogy a Kúria gyakrabban hivatkozik az Emberi Jogok Európai Bíróságának (a továbbiakban: EJEB) esetjogára. Ennek oka, hogy a Kúria a Chartát csak Uniós jogszabály érvényesítése során veszi figyelembe, továbbá szem előtt tartja a Charta 52. cikkének (3) bekezdését, amely az EJEB esetjogát Uniós joggá „transzformálja”. Más szavakkal: Uniós jogszabály vonatkozásában az EJEB esetjoga Uniós jogforrásként kerül hivatkozásra.

c) Megfogalmazásra került-e már Magyarországon a Charta hatása (azonos védelmi szint), vagy ezzel összefüggésben előterjesztésre került-e már előzetes döntéshozatali kérelem az EUB-nál?

I.III. Nemzeti alapjogi katalógus

a) Az Alaptörvény része-e az alapjogi katalógus Magyarországon? Ha igen, milyen formában (külön alkotmány erejű törvényben, vagy az alkotmányszöveg részekét)? Milyen az alapjogi katalógus struktúrája?

A korábbi Alkotmány annak végén, „Alapvető jogok és kötelességek” című XII. fejezetében tartalmazta az alapjogi katalógust. Az Alaptörvény szakított ezzel – a tulajdonképpen szocialista – struktúrával, az alapjogi katalógus, a „Szabadság és felelősség” rész rögtön az alkotmányos alapelveket rögzítő „Alapvetés” rész után található. Az alapjogi katalógus tehát az Alaptörvény szövegén belül helyezkedik el és harmincegy rendelkezést tartalmaz. Az Alaptörvény I. cikk (1) bekezdése az alapjogi katalógus elején kimondja, hogy „[a]z EMBER sérthetetlen és elidegeníthetetlen

alapvető jogait tiszteletben kell tartani. Védelmük az állam elsőrendű kötelezettsége.” Fontos kiemelni, hogy az első szubsztantív alapjogi rendelkezés, a II. cikk értelmében „[a]z emberi méltóság sérthetetlen. Minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz, a magzat életét a fogantatástól kezdve védelem illeti meg.”

b) Mi az alapjogi katalógus kialakulásának történelmi háttere Magyarországon? Az organikus fejlődést követett, vagy más jogalkotást (korábbi hazait, vagy külföldit) vett alapul?

A kérdés megválaszolásához röviden szükséges ismertetni a magyar alkotmányos jogfejlődést. Magyarország 1949-ig több jogszabályból álló, úgynevezett „történelmi alkotmánnyal” rendelkezett, tehát az alkotmány normaszövegét nem egyetlen dokumentum tartalmazta. Ezen jogszabályok között alapjogi vonatkozású is megtalálható volt: az 1222-es Aranybulla – a nemesek jogainak biztosítása mellett – a királyi hatalom megkötésére tett kísérletet. Az 1215-ös angliai *Magna Charta Libertatum*-hoz hasonlóan II. András arra tett esküt az Aranybullában, hogy elismeri a nemesi előjogokat, illetve a nemesek ellenálláshoz („*ius resistendi*”) való jogát, ha ezeket a király mégis megsértené. Az Aranybulla többször hivatkozási alap volt a magyar nemesség részéről, különösen a Habsburg uralom idején. Másik fontos, alapjogi vonatkozású jogtörténelmi eseménynek az 1848-as, úgynevezett „április törvények” elfogadása tekinthető. Ezen – az 1848-as forradalom után elfogadott – jogszabályok kísérletet tettek a feudális magyar társadalom polgári átalakítására. Ahogy fentebb említésre került, 1949-ig az alkotmányszöveg – mivel nem is volt egyetlen ilyen – nem tartalmazott alapjogi katalógust. Természetesen a Magyar Népköztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvény nem egy demokratikus, az emberi jogokat tiszteletben tartó jogrendszer megteremtését jelentette, hiszen az gyakorlatilag az 1936-os szovjet alkotmány tükörfordítása volt. A rendszerváltozás időszakában a népköztársasági alkotmány teljes szövegét kicserélte az 1989. évi XXXI-es (a nyugati demokráciák által ihletett) alkotmánymódosító – a Magyar Köztársaságot létrehozó – törvény. Az új, ideiglenesnek szánt alkotmányszöveg kiterjedt alapjogi katalógust tartalmazott és megteremtette, amely alapot biztosított a magyar jogrendszer demokratikus átalakításának. Az Alaptörvény ezt a mintát követve néhány, az organikus magyar jogfejlődésre vonatkozó utalást is tartalmaz. Az Alaptörvény Nemzeti Hitvallása kijelenti, hogy „[t]iszteletben tartjuk történelmi alkotmányunk vívmányait és a Szent Koronát, amely megtestesíti Magyarország alkotmányos állami folytonosságát és a nemzet egységét”. Az R cikk (3) bekezdése szerint továbbá „[a]z Alaptörvény rendelkezéseit azok céljával, a benne foglalt Nemzeti hitvallással és történelmi alkotmányunk vívmányaival összhangban kell értelmezni.” Ez természetesen vonatkozik az alapjogi katalógusra is.

c) Milyen, az alapjogi katalógust érintő változások mentek végbe Magyarországon? Van-e jelenleg ilyen folyamatban? Kerültek-e új alapjogok az alkotmányszövegbe? Milyen eljárási rendben lehet az alkotmányszöveget módosítani / kiegészíteni?

Az Alaptörvényben található alapjogi katalógus fejlődése az előbbieken ismertetésre került. A közelmúltban az Alaptörvény 7. módosítása került elfogadásra (rendeletkezéseinek többsége 2018. június 29-én lépett hatályba), amely érintette az Alaptörvény VI. cikkében biztosított magánélethez való jogot. Az Alaptörvény módosításával összefüggésben annak 5) cikkét szükséges idézni. Eszerint az Alaptörvény elfogadására vagy az Alaptörvény módosítására irányuló javaslatot a köztársasági elnök, a Kormány, országgyűlési bizottság vagy országgyűlési képviselő terjeszthet elő. Az Alaptörvény elfogadásához vagy az Alaptörvény módosításához az országgyűlési képviselők kétharmadának szavazata szükséges. Az elfogadott Alaptörvényt vagy az Alaptörvény elfogadott módosítását az Országgyűlés elnöke öt napon belül aláírja, és megküldi a köztársasági elnöknek. A köztársasági elnök a megküldött Alaptörvényt vagy az Alaptörvény megküldött módosítását a kézhezvételétől számított öt napon belül aláírja, és elrendeli a hivatalos lapban való kihirdetését. Ha a köztársasági elnök úgy ítéli meg, hogy az Alaptörvénynek vagy az Alaptörvény módosításának a megalkotására vonatkozó, az Alaptörvényben foglalt eljárási követelményeket nem tartották meg, ennek vizsgálatát kéri az Alkotmánybíróságtól. Ha az Alkotmánybíróság a vizsgálata során nem állapítja meg e követelmények megsértését, a köztársasági elnök az Alaptörvényt vagy az Alaptörvény módosítását haladéktalanul aláírja, és elrendeli annak a hivatalos lapban való kihirdetését. Az Alaptörvény módosításának kihirdetés során történő megjelölése a címet, a módosítás sorszámát és a kihirdetés napját foglalja magában.

A kérdés megválaszolásánál továbbá szükséges kiemelni néhány különbséget az Alaptörvény és a korábbi Alkotmány alapjogi katalógusa között:

- az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdése immáron tartalmaz egy, az alapjogok korlátozására vonatkozó rendelkezést, az Alkotmánybíróság által kidolgozott úgynevezett „szükségesség-arányosság” tesztet;
- az Alaptörvény hangsúlyosan hitet tesz az emberi méltóság védelme mellett, amikor II. cikkében kimondja, hogy az emberi méltóság sérthetetlen, minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz, a magzat életét a fogantatástól kezdve védelem illeti meg. Ezzel szemben a korábbi Alkotmány 54. § (1) bekezdése csupán úgy rendelkezett, hogy minden embernek

veleszületett joga van az élethez és az emberi méltósághoz, amelyektől senkit nem lehet önkényesen megfosztani;

- jelentős különbségnek tekinthető az Alaptörvény a nők és a férfiak egyenjogúságát kimondó rendelkezése. Míg a korábbi Alkotmány 66. § (1) bekezdése szerint „[a] Magyar Köztársaság biztosítja a férfiak és a nők egyenjogúságát minden polgári és politikai, valamint gazdasági, szociális és kulturális jog tekintetében.”, addig az Alaptörvény XV. cikk (3) bekezdése általánosan úgy rendelkezik, hogy „a nők és a férfiak egyenjogúak.”;
- a korábbi Alkotmány a tulajdonhoz és az örökléshez való jogot nem az alapjogi katalógusban, hanem az „Általános rendelkezések” című I. fejezetben tartalmazta (13. és 14. §-ok). Ezzel szemben az Alaptörvény XIII. cikk (1) bekezdése már az alapjogok között biztosítja e két jogosultságot. Az Alaptörvény által bevezetett újításnak tekinthető továbbá a XIII. cikk (1) bekezdésének második mondata, amely szerint a tulajdon társadalmi felelősséggel jár;
- a Charta inspirálta az Alaptörvény XXIV. cikk (1) bekezdését – egy teljesen új rendelkezést a korábbi Alkotmányhoz képest – amely szerint „[m]indenkinek joga van ahhoz, hogy ügyeit a hatóságok részrehajlás nélkül, tisztességes módon és ésszerű határidőn belül intézzék. A hatóságok törvényben meghatározottak szerint kötelesek döntéseiket indokolni. Mindenkinek joga van törvényben meghatározottak szerint a hatóságok által feladatuk teljesítése során neki jogellenesen okozott kár megtérítésére.”;
- az Alaptörvény XXVI. cikke szintén újdonságnak számít: „[a]z állam – a működésének hatékonysága, a közszolgáltatások színvonalának emelése, a közügyek jobb átláthatósága és az esélyegyenlőség előmozdítása érdekében – törekszik az új műszaki megoldásoknak és a tudomány eredményeinek az alkalmazására.”

I.IV. A különböző alapjogi katalógusok közötti kapcsolat

a) Az Alkotmánybíróság esetjogában hivatkozik-e más alapjogi katalógusokra?

Az Alkotmánybíróság működésének kezdete óta hivatkozik különböző nemzetközi alapjogi katalógusokra, kiemelten az Egyezményre, az Egyezségokmány 1.-re és 2.-re, valamint a nyilatkozatra, de más, Magyarország által ratifikált nemzetközi egyezményre is. Így például: a Fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezményre és az ahhoz kapcsolódó Fakultatív Jegyzőkönyvre; a nőekkel szembeni hátrányos megkülönböztetés minden formájának kiküszöböléséről szóló, 1979. december 18-án,

New Yorkban elfogadott Egyezményre; vagy a faji megkülönböztetés minden formájának kiküszöböléséről szóló Nemzetközi Egyezményre. Az Alkotmánybíróság három esetben tudja felhívni például az Egyezményt, illetve annak értelmezését: 1) az arra feljogosítottak által kezdeményezett, nemzetközi szerződésbe ütközés vizsgálata során; 2) ha valamely jogszabály nemzetközi szerződésbe ütközését hivatalból vizsgálja; és 3) eljárásai során hivatalból, az érvelés erősítése céljából. Az Alkotmánybíróságnak kiterjedt gyakorlata van az Egyezmény és a két Egyezségokmány hivatkozásával összefüggésben.

i) Egyezmény

- Az Alkotmánybíróság 1990. óta körülbelül száztíz érdemi határozatában hivatkozott valamilyen formában az Egyezményre, illetve annak értelmezésére. Ugyanakkor már az egyik első jelentős, a halálbüntetés alkotmány-ellenességét kimondó 23/1990. (X. 31.) AB határozatban hivatkozott az Alkotmánybíróság az Egyezmény 1. Kiegészítő Jegyzőkönyvének 1. cikkére.
- 6/2018. (VI. 27.) AB határozat, Indokolás [50]-[55] bekezdései: az Alkotmánybíróság – az Egyezmény konkrét rendelkezésének hivatkozása nélkül – felhívta az EJEB joggyakorlatát a transzszexuális személyek jogainak vonatkozásában, illetve az úgynevezett „*living instrument*” doktrínával összefüggésben.
- 3002/2018. (I. 10.) AB határozat, Indokolás [46]-[56] bekezdései: az Alkotmánybíróság alkotmányjogi panasz elbírálása során, az Alaptörvény IX. cikk (2) bekezdésének értelmezése során hivatkozott az Egyezmény 10. cikk (1) bekezdésére, illetve az azt értelmező EJEB joggyakorlatára.
- 3328/2017. (XII. 8.) AB határozat, Indokolás [76] bekezdése: az Alkotmánybíróság az Alaptörvény IX. cikk (1) bekezdésében biztosított véleménynyilvánítás szabadságának korlátozásával összefüggésben hivatkozott az Egyezmény 10. cikk (2) bekezdésére és az EJEB joggyakorlatára.
- 3313/2017. (XI. 30.) AB határozat, Indokolás [34]-[42] bekezdései: az Alkotmánybíróság az Alaptörvény XXVIII. cikk (2) bekezdésével és az ártatlanság vélelmének értelmezésével összefüggésben hívta fel az Egyezmény 6. cikk (2) bekezdését és az EJEB vonatkozó esetjogát.
- 30/2017. (XI. 14.) AB határozat, Indokolás [64] bekezdése: az Alkotmánybíróság az Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdését értelmezve – alapjogok közötti diszkrimináció tilalma – tekintette át az EJEB-nek az Egyezmény 14. cikkére vonatkozó gyakorlatát.
- 2/2017. (II. 10.) AB határozat, Indokolás [66]-[67] bekezdései: az Alkotmánybíróság az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében biztosított

tisztességes bírósági eljáráshoz való jog értelmezése során hivatkozott az EJEB esetjogára az Egyezmény 6. cikk (1) bekezdését illetően. Az Alkotmánybíróság kimondta, hogy az Alaptörvény és az Egyezmény szövegezése egyezően tartalmazza az ésszerű határidőn belüli bírósági döntéshez való jogot.

- 30/2015. (X. 15.) AB határozat, Indokolás [35] bekezdése: az Alkotmánybíróság leszögezte, hogy a békés gyülekezéshez való jog értelmezése során figyelembe veszi az EJEB-nek az Egyezmény 11. cikkére vonatkozó gyakorlatát.
- 23/2015. (VII. 7.) AB határozat, Indokolás [25]-[48] bekezdései: az Alkotmánybíróság átfogóan értelmezte az Alaptörvény VI. cikk (1) bekezdését és a VIII. cikk (2) bekezdését. Ennek során felhívta az Egyezmény 9. és 11. cikkeit, valamint az EJEB vonatkozó fontosabb döntéseit. Fontos kiemelni, hogy ebben a döntésben az Alkotmánybíróság Egyezmény-sértést állapított meg.
- 29/2014. (IX. 30.) AB határozat, Indokolás [47] bekezdése: az Alkotmánybíróság a közérdekű adatok megismeréséhez való jog korlátozhatóságával összefüggésben tekintette át az EJEB esetjogát az Egyezmény 10. cikk (2) bekezdésével összefüggésben.
- 28/2014. (IX. 29.) AB határozat, Indokolás [26] bekezdése: az Alkotmánybíróság alapjogi összeütközést vizsgált (szolgálatban lévő rendőr képmásának hozzájárulás nélküli közzététele), amely során az Egyezmény 8. cikkére vonatkozó EJEB gyakorlatot is ismertette.
- 36/2013. (XII. 5.) AB határozat, Indokolás [32] bekezdése: az Alkotmánybíróság az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében biztosított tisztességes bírósági eljáráshoz való jog átfogó értelmezése során hívta fel az Egyezmény 6. cikk (1) bekezdését.

ii) Egyezségokmány 1.

- 36/2014. (XII. 18.) AB határozat, Indokolás [46] bekezdése; 34/2014. (XI. 14.) AB határozat, Indokolás [174] bekezdése; 21/2014. (VII. 15.) AB határozat, Indokolás [57] bekezdése; 34/2013. (XI. 22.) AB határozat, Indokolás [25] bekezdése; 8/2013. (III. 1.) AB határozat, Indokolás [27] bekezdése: az Alkotmánybíróság az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében biztosított tisztességes bírósági eljáráshoz való jog értelmezésével összefüggésben hivatkozott az Egyezségokmány 1. 14. cikkére.
- 16/2014. (V. 22.) AB határozat, Indokolás [42] bekezdése: az Alkotmánybíróság a büntetőjog alkotmányos korlátainak értelmezése során utalt az Egyezségokmány 1. 15. cikk (1) bekezdésére (*nullum crimen sine lege / nullum poena sine lege*).

- 13/2014. (IV. 18.) AB határozat, Indokolás [36] bekezdése: az Alkotmánybíróság a véleménynyilvánítás szabadságának korlátozhatóságával összefüggésben felívta az Egyezségokmány 1. 19. cikk (2) és (3) bekezdését.

iii) Egyezségokmány 2.

- 21/2018. (XI. 14.) AB határozat, Indokolás [20] bekezdése: az Alkotmánybíróság utal az Egyezségokmány 2. 9. és 11. cikkeire a fogyatékkal élők jogaival összefüggésben.
- 17/2014. (V. 30.) AB határozat, Indokolás [20] bekezdése: az Alkotmánybíróság utalt az Egyezségokmány 2. 10. cikkére az anyákat a szülés előtt és után megillető különleges védelem alkotmányos megítélésével összefüggésben.

b) Foglalkozott-e már az Alkotmánybíróság a különböző alapjogi katalógusok által nyújtott védelmi szintek közötti hierarchiával / kapcsolattal?

Az Alkotmánybíróság – különösen az Egyezményvel és az Egyezségokmány 1.-gyel összefüggésben – számos alkalommal leszögezte, hogy egyes, az Alaptörvényben és a nemzetközi emberi jogi katalógusokban biztosított alapvető jogok megszővegezése azonos. Ezekben az esetekben az Alkotmánybíróság által nyújtott védelmi szint nem lehet alacsonyabb, mint az amelyet az érintett nemzetközi szerződés (illetve annak autentikus értelmezője, jellemzően az EJEB) nyújt. Az Alkotmánybíróság – különösen az Egyezmény vonatkozásában, az Alaptörvény Q) cikk (2) bekezdésében foglaltakra és a „*pacta sunt servanda*” jogelvre figyelemmel – követi az EJEB joggyakorlatát, akkor is, ha a kérdéses értelmezés saját, megelőző döntéseiből nem következne {61/2011. (VII. 13.) AB határozat; 32/2012. (VII. 4.) AB határozat, Indokolás [41] bekezdése; 22/2013. (VII. 19.) AB határozat, Indokolás [16] bekezdése; 36/2013. (XII. 5.) AB határozat, Indokolás [26] bekezdése; 30/2015. (X. 15.) AB határozat, Indokolás [35] bekezdése; 15/2016. (IX. 21.) AB határozat, Indokolás [42] bekezdése; 2/2017. (II. 10.) AB határozat, Indokolás [65] bekezdése}.

c) Van Magyarországon olyan eljárási rend, amely szerint választani kell az egyes alapjogi katalógusok között, ha az érintett alapjog több dokumentumban is szerepel?

Nincs.

II. Különös rész – Egyes alapjogokhoz kapcsolódó kérdések

II.I. Élethez való jog

a) Szövegszerűen hogyan tartalmazza az alapjogi katalógus az élethez való jogot?

Az Alaptörvény II. cikke szerint „[a]z emberi méltóság sérthetetlen. Minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz, a magzat életét a fogantatástól kezdve védelem illeti meg.”

b) Lehet-e korlátozni ezt a jogot? Ha igen, hogyan?

Az Alkotmánybíróság egyik legelső döntésében állást foglalt a kérdéséről, amikor is a halálbüntetés alkotmány-ellenességéről döntött a korábbi Alkotmány 54. § (1) bekezdésében biztosított élethez és emberi méltósághoz való jog sérelme miatt. Az Alkotmánybíróság a 23/1990. (X. 31.) AB határozatban a következőket állapította meg: „[a]z Alkotmány az „Általános rendelkezések” c. I. fejezetében kinyilvánítja, hogy „a Magyar Köztársaság elismeri az ember sérthetetlen és elidegeníthetetlen alapvető jogait, ezek tiszteletben tartása és védelme az állam elsőrendű kötelessége” [8. § (1) bekezdése]. Az „Alapvető jogok és kötelességek” c. XII. fejezetben pedig elsőként állapítja meg, hogy „a Magyar Köztársaságban minden embernek veleszületett joga van az élethez és az emberi méltósághoz, amelyektől senkit nem lehet önkényesen megfosztani” [54. § (1) bekezdése]. A 8. § (4) bekezdése szerint az élethez és az emberi méltósághoz való jog olyan alapvető jognak minősül, amelynek gyakorlása rendkívüli állapot, szükségállapot vagy veszélyhelyzet idején sem függeszthető fel, illetve nem korlátozható. Az Alkotmány idézett rendelkezéseinek összevetéséből megállapítható; hogy Magyarországon az élethez és az emberi méltósághoz való jog – állampolgárságra tekintet nélkül – minden embernek veleszületett, sérthetetlen és elidegeníthetetlen alapvető joga. A magyar államnak az élethez és az emberi méltósághoz való jog tekintetében is elsőrendű kötelessége, hogy ezeket tiszteletben tartsa és védelmezze. Az Alkotmány 54. §-ának (1) bekezdése azt állapítja meg, hogy az élettől és az emberi méltóságtól „senkit nem lehet önkényesen megfosztani”. E tilalom megfogalmazása egyúttal nem zárja ki az élettől és az emberi méltóságtól történő nem önkényes megfosztás lehetőségét. A halálbüntetés törvényi megengedése alkotmányosságának megítélésénél azonban az Alkotmány 8. §-ának (2) bekezdése az irányadó [...]. Az Alkotmány 8. § (2) bekezdésének hatályos rendelkezése szerint „a Magyar Köztársaságban az alapvető jogokra és kötelességekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg, alapvető jog lényeges tartalmát azonban nem korlátozhatja”. Mindezek alapján az Alkotmánybíróság arra a következtetésre jutott, hogy az akkor hatályos Btk.-nak a halálbüntetésre vonatkozó rendelkezései az élethez és az emberi méltósághoz való jog lényeges tartalma korlátozásának tilalmába ütköznek. Az élettől és az emberi méltóságtól halálbüntetéssel való megfosztásra

vonatkozó rendelkezések ugyanis az élethez és az emberi méltósághoz való alapvető jog lényeges tartalmát nemcsak korlátozzák, hanem az életnek és az emberi méltóságnak, illetve az ezt biztosító jognak a teljes és helyrehozhatatlan megsemmisítését engedik meg. Ezért megállapította alkotmányellenességüket és megsemmisítette ezeket.

Az Alkotmánybíróság határozatából tehát az következik, hogy az élethez való jog – az emberi méltóság lényeges tartalmával együtt – abszolút jognak tekinthető.

c) Hozott az Alkotmánybíróság e joghoz kapcsolódó döntéseket?

Az Alkotmánybíróság két témakörben hozott döntéseket az élethez való joggal összefüggésben: abortusz és eutanázia.

i) Abortusz

- 64/1991. (XII. 17.) AB határozat: az Alkotmánybíróság arra a következtetésre jutott, hogy a méhmagzat jogállása alkotmány-értelmezés útján nem határozható meg, ennek eldöntése az Országgyűlés hatáskörébe tartozik. Amennyiben az Országgyűlés úgy döntene, hogy a méhmagzat nem rendelkezik jogalanyisággal (tehát nem illeti meg az élethez és az emberi méltósághoz való jog), úgy az abortusz teljesen megengedhető volna. Ellenkező esetben – tehát, ha a jogalkotó elismeri a méhmagzat élethez való jogát – az államnak valamilyen egyensúlyt kellene teremtenie az anya önrendelkezési joga és a méhmagzat élethez való joga között. Egy abszolút abortusz-tilalom ugyanakkor azt jelentené, hogy a jogalkotó negligálja az anya önrendelkezési jogát. Az Alkotmánybíróság összegzőképpen megállapította, hogy az Országgyűlésen múlik, hol húzza meg a határt a két szélső véglet – a teljes liberalizáció és a teljes tilalom – között.
- 48/1998. (XI. 23.) AB határozat: az Alkotmánybíróság a korábbi határozatában foglaltak megerősítésén túl értelmezte az úgynevezett „*pro choice*” / „*pro life*” elvek alkotmányos vonatkozásait. A határozatban az Alkotmánybíróság kimondta: nem alkotmány-ellenes az abortusz azon formája, amelyre az anya krízishelyzetében kerül sor.

ii) Eutanázia

- 36/2000. (X. 27.) AB határozat: az Alkotmánybíróság úgy foglalt állást, hogy az emberi méltósághoz való jogból [a korábbi Alkotmány 54. § (1) bekezdéséből] fakadó önrendelkezéshez való joggal ellentétes a belátási képességükben

korlátozott személyek jogának korlátozása az orvosi ellátás elutasítására vonatkozóan.

- 22/2003. (IV. 28.) AB határozat: az Alkotmánybíróság az eutanáziával összefüggésben leszögezte, hogy az emberi méltóságból fakadó önrendelkezési jog nem korlátozhatatlan, tehát egy gyógyíthatatlan beteg önrendelkezése is szűkíthető a korábbi Alkotmány 8. § (2) bekezdésének megfelelően.

d) Van-e különbség az Alkotmánybíróság gyakorlata és nemzetközi bírói fórumok gyakorlata között e jog értelmezésével összefüggésben?

Nincs.

II.II. Véleménynyilvánítás szabadsága

a) Szövegszerűen hogyan tartalmazza az alapjogi katalógus a véleménynyilvánítás szabadságához való jogot?

Az Alaptörvény IX. cikke szerint:

„(1) Mindenkinek joga van a véleménynyilvánítás szabadságához.

(2) Magyarország elismeri és védi a sajtó szabadságát és sokszínűségét, biztosítja a demokratikus közvélemény kialakulásához szükséges szabad tájékoztatás feltételeit.

(3) A demokratikus közvélemény kialakulásához választási kampányidőszakban szükséges megfelelő tájékoztatás érdekében politikai reklám médiaszolgáltatásban kizárólag ellenérték nélkül, az esélyegyenlőséget biztosító, sarkalatos törvényben meghatározott feltételek mellett közölhető.

(4) A véleménynyilvánítás szabadságának a gyakorlása nem irányulhat mások emberi méltóságának a megsértésére.

(5) A véleménynyilvánítás szabadságának a gyakorlása nem irányulhat a magyar nemzet, a nemzeti, etnikai, faji vagy vallási közösségek méltóságának a megsértésére. Az ilyen közösséghez tartozó személyek – törvényben meghatározottak szerint – jogosultak a közösséget sértő véleménynyilvánítás ellen, emberi méltóságuk megsértése miatt igényeiket bíróság előtt érvényesíteni.

(6) A sajtószabadságra, valamint a médiaszolgáltatások, a sajtótermékek és a hírközlési piac felügyeletét ellátó szervekre vonatkozó részletes szabályokat sarkalatos törvény határozza meg.”

b) Lehet-e korlátozni ezt a jogot? Ha igen, hogyan?

A véleménynyilvánítás szabadsága az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdését figyelembe véve korlátozható. Megjegyzendő, hogy a korábbi Alkotmány nem tartalmazott az Alaptörvény e rendelkezésével egyező, az alapjogok korlátozására vonatkozó tesztet. A véleménynyilvánítás szabadságával összefüggésben fontos kiemelni az Alaptörvény (4) és (5) bekezdéseit, amelyek az Alaptörvényen belül határozzák meg e jog gyakorlásának speciális korlátait. Ezen felül, az Alaptörvény VI. cikk (1) bekezdése is tartalmaz vélemény szabadságot érintő korlátozást: „[a] véleménynyilvánítás szabadsága és a gyülekezési jog gyakorlása nem járhat mások magán- és családi életének, valamint otthonának sérelmével.”

c) Hozott az Alkotmánybíróság e joghoz kapcsolódó döntéseket?

Az Alkotmánybíróság következetes és széleskörű joggyakorlattal rendelkezik véleménynyilvánítás szabadságának értelmezésével / rész-aspektusaival és korlátozhatóságával összefüggésben. A legfontosabb döntések a következők.

- 7/2014. (III. 7.) AB határozat, Indokolás [14]-[24] bekezdései: az Alkotmánybíróság az Alaptörvény hatályba lépése óta első alkalommal értelmezte – átfogóan – a véleménynyilvánítás szabadságát, figyelembe véve megelőző (a korábbi Alkotmány alapján hozott) határozatait, illetve az EJB joggyakorlatát. Az Alkotmánybíróság leszögezte, hogy a véleménynyilvánítás szabadsága kiemelt jelentőségű, kommunikációs anyajog, amelyből további alapjogok fakadnak. A kommunikációs alapjogok tekintetében különösen jelentős körülményként jött számításba, hogy az egyéni önkifejezésen túl ez a jog együttes teszi lehetővé az egyén megalapozott részvételét a társadalmi és politikai folyamatokban. Az Alkotmánybíróság hangsúlyozta, hogy az egyéni véleménynyilvánítás szubjektív joga mellett a korábban hatályos Alkotmányból következett a demokratikus közvélemény kialakulása feltételeinek és működése fenntartásának biztosítására irányuló állami kötelezettség is. A szabad véleménynyilvánításhoz való jog objektív, intézményes oldala nemcsak a sajtószabadságra, oktatási szabadságra stb. vonatkozik, hanem az intézményrendszernek arra az oldalára is, amely a véleménynyilvánítási szabadságot általánosságban a többi védett érték közé illeszti. Ezért a véleménynyilvánítási szabadság alkotmányos határait úgy kell meghatározni, hogy azok a véleményt nyilvánító személy alanyi joga mellett a közvélemény kialakulásának, illetve szabad alakításának a demokrácia szempontjából nélkülözhetetlen érdekét is figyelembe vegyék. A szólásszabadság különleges védelmet követel akkor, amikor közügyeket és a közhatalom gyakorlását, a

közfeladatot ellátó, illetve a közéletben szerepet vállaló személyek tevékenységét érinti. A közhatalom gyakorlásában résztvevő személyek védelmében a véleménynyilvánítás szabadságának szűkebb körű korlátozása felel meg a demokratikus jogállamiságból adódó alkotmányos követelményeknek. Az Alkotmánybíróság kifejtette azt is, hogy fokozott alkotmányos védelmet élveznek az olyan értékítéletek, amelyek a közügyekre vonatkozó vélemények ütközésében kapnak hangot, még akkor is, ha esetleg túlzóak és felfokozottak. A demokratikus jogállam állami és önkormányzati intézményeinek szabad bírálata, működésük, tevékenységük kritikája – még ha az becsületsértő értékítéletek formájában történik is – a társadalom tagjainak, az állampolgároknak olyan alapvető alanyi joga, amely a demokrácia lényegi eleme. Az Alkotmánybíróság gyakorlatában tehát a szabad véleménynyilvánítás joga kettős megalapozottsággal bír: a véleményszabadság egyszerre szolgálja az egyéni autonómia kiteljesedését és a közösség oldaláról a demokratikus közvélemény megteremtésének, fenntartásának a lehetőségét. Az említett kiemelt szerep azzal jár, hogy a véleményszabadságnak egyrészt csak kivételes jelleggel kell engednie a korlátozására felhozott más jogokkal, illetve alkotmányos értékekkel szemben, másrészt a szabad véleménynyilvánítást korlátozó törvényeket megszorítóan kell értelmezni. Az Alkotmánybíróság ugyanakkor leszögezte azt is, hogy az emberi méltóság alkotmányos helyéből egyenesen következik, hogy az még a kitüntetett szereppel bíró véleményszabadságnak is korlátja lehet.

- 8/2018. (VII. 5.) AB határozat, Indokolás [22] bekezdése: az Alkotmánybíróság összegezte a véleménynyilvánítás szabadságát érintő esetjogát. Az Alkotmánybíróság szerint a szólásszabadság és a személyiségvédelem összehangolásakor az elsődleges kérdés az, hogy a megszólaló az eset összes körülményére tekintettel társadalmi, közéleti kérdésben, „közügyben” fejtette-e ki mondanivalóját. Ennek eldöntése nem alapozható kizárólag a megnyilatkozással érintett személy státuszára – akkor sem, ha egyébként ez a tényező a mérlegelés egyik legfontosabb, nemegyszer meghatározó erejű eleme marad. A közéleti véleménynyilvánításra vonatkozó alkotmányos szempontok ugyanis egyfelől tágabb körben lehetnek irányadók, mint a közhatalom gyakorlóit vagy a hivatásszerűen közszereplést vállalókat érintő vélemények köre, másfelől viszont nem állítható, hogy a közéleti szereplőket érintő bármely – köztük a közügyekkel semmilyen kapcsolatban nem álló – közlést e szempontok szerint kell megítélni.

d) Van-e különbség az Alkotmánybíróság gyakorlata és nemzetközi bírói fórumok gyakorlata között e jog értelmezésével összefüggésben?

Említésre került, hogy az Alkotmánybíróság a vélemény szabadság értelmezése során rendszeresen figyelembe veszi az EJEB joggyakorlatát, a legtöbb ilyen ügyben konkrét döntésekre hivatkozik {34/2017. (XII. 11.) AB határozat, Indokolás [37]-[40] bekezdései; 3328/2017. (XII. 8.) AB határozat, Indokolás [48]-[52] bekezdései; 28/2014. (IX. 29.) AB határozat, Indokolás [26] bekezdése; 13/2014. (IV. 18.) AB határozat, Indokolás [35] bekezdése; 7/2014. (III. 7.) AB határozat, Indokolás [25]-[37] bekezdései}. Az Alkotmánybíróság gyakorlata – főszabályként – tehát összhangban a nemzetközi standardokkal, ezen belül is az EJEB gyakorlatával. Fontos ugyanakkor kiemelni, hogy vannak döntések, amelyekben az Alkotmánybíróság és az EJEB különböző következtetésekre jut. Ilyennek tekinthetők az Alkotmánybíróság 3226/2016. (XI. 14.) AB és a 3227/2016. (XI. 14.) AB végzései, míg az EJEB-nek a Magyar Kétfarkú Kutya Párt kontra Magyarország (201/17) ügyben 2018. január 23-án hozott ítélete (Nagykamara elé utalva 2018. május 28-án).

II.III. Magánszféra védelme

a) Szövegszerűen hogyan tartalmazza az alapjogi katalógus magánszféra védelméhez való jogot?

Az Alaptörvény VI. cikke szerint:

„(1) Mindenkinek joga van ahhoz, hogy magán- és családi életét, otthonát, kapcsolattartását és jó hírnevét tiszteletben tartsák. A véleménynyilvánítás szabadsága és a gyülekezési jog gyakorlása nem járhat mások magán- és családi életének, valamint otthonának sérelmével.

(2) Az állam jogi védelemben részesíti az otthon nyugalalmát.

(3) Mindenkinek joga van személyes adatai védelméhez, valamint a közérdekű adatok megismeréséhez és terjesztéséhez.

(4) A személyes adatok védelméhez és a közérdekű adatok megismeréséhez való jog érvényesülését sarkalatos törvénnyel létrehozott, független hatóság ellenőrzi.”

b) Lehet-e korlátozni ezt a jogot? Ha igen, hogyan?

A magánszféra védelméhez való jog az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdésének megfelelően korlátozható:

„Az alapvető jogokra és kötelezettségekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg. Alapvető jog más alapvető jog érvényesülése vagy valamely alkotmányos érték védelme érdekében, a feltétlenül szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan, az alapvető jog lényeges tartalmának tiszteletben tartásával korlátozható.”

c) Hozott az Alkotmánybíróság e joghoz kapcsolódó döntéseket?

Az a) pontban idézett alaptörvényi rendelkezés több, kiemelten fontos alapjogot is tartalmaz, így például a magánszféra / magánélet / otthon / kapcsolattartás és jó hírnév védelme mellett a személyes adatok védelméhez való jogot is. Az Alkotmánybíróság következetes és kiterjedt gyakorlattal rendelkezik a magánszféra értelmezésére / aspektusaira és korlátozhatóságára vonatkozóan. A teljesség igénye nélkül a következő döntéseket szükséges megemlíteni.

- 19/2013. (VII. 19.) AB határozat, Indokolás [23] bekezdése: az Alkotmánybíróság leszögezte, hogy az Alaptörvény a magánélet sérthetlenségének jogát jelentősen kibővíti az előző Alkotmány szabályaihoz képest. A magántitok kifejezést az Alaptörvény nem használja, helyette a magán- és családi életet, az otthont és a kapcsolattartást védi.
- 32/2013. (XI. 22.) AB határozat, Indokolás [82]-[84] bekezdései: az Alkotmánybíróság a titkos rendőrségi megfigyelés alkotmányosságával összefüggésben átfogóan értelmezte a magánszféra védelmét. A magánszféra lényegi fogalmi eleme, hogy az érintett akarata ellenére mások oda ne hatolhassanak be, illetőleg be se tekinthessenek. Az Alaptörvény VI. cikk (1) bekezdésében biztosított magánszférához való jog és az Alaptörvény II. cikke által garantált emberi méltósághoz való jog között különösen szoros a kapcsolat. Az Alaptörvény II. cikke megalapozza a magánszféra alakítása érinthetetlen területének védelmét, ami teljesen ki van zárva minden állami beavatkozás alól, mivel ez az emberi méltóság alapja. Az Alaptörvény értelmében a magánszféra védelme azonban nem szűkül le az Alaptörvény II. cikke által is védett belső vagy intimszférára, hanem kiterjed a tágabb értelemben vett magánszférára (kapcsolattartás), illetve arra a térbeli szférára is, amelyben a magán- és családi élet kibontakozik (otthon). Ezen túlmenően önálló védelmet élvez az egyén életéről alkotott kép is (jó hírnévhez való jog).
- 9/2014. (III. 21.) AB határozat, Indokolás [42] bekezdései: az Alkotmánybíróság – ismételten a titkos rendőrségi megfigyelés alkalmazhatóságával összefüggésben – elvi érveléssel kimondta, hogy a magánélet védelméhez való jog az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdése szerint korlátozható. Ezzel összefüggésben az

Alkotmánybíróság figyelembe vette az EJEB-nek az Egyezmény 8. cikkére vonatkozó értelmezési gyakorlatát.

- 13/2016. (VII. 18.) AB határozat, Indokolás [43]-[44] bekezdései: az Alkotmánybíróság a magánszféra védelméhez való jog és a békés gyülekezéshez való jog kapcsolatát vizsgálta. Az Alkotmánybíróság az EJEB és az Amerikai Egyesült Államok Legfelsőbb Bíróságának gyakorlatát is figyelembe véve a következő megállapítást tette. Attól, hogy a köztereken szinte bárhol foglyul ejtett közönséggé lehet válni, nem jelenti azt, hogy ezt mindenhol el kell fogadni: miközben a közterületeken ugyanis általában ki lehet térni a meghallgatni nem kívánt gyülekezés elől, az otthon e tekintetben speciális helyszínnek minősül, amit az államnak jogi védelemben kell részesítenie.

d) Van-e különbség az Alkotmánybíróság gyakorlata és nemzetközi bírói fórumok gyakorlata között e jog értelmezésével összefüggésben?

Említésre került, hogy az Alkotmánybíróság a magánszféra védelméhez való jog átfogó értelmezésekor figyelembe vette az EJEB gyakorlatát, vagyis esetjoga – főszabály szerint – összhangban áll a nemzetközi standardokkal, ezen belül is az EJEB vonatkozó értelmezéseivel.

II.IV. A vallásszabadsághoz való jog

a) Szövegszerűen hogyan tartalmazza az alapjogi katalógus magánszféra védelméhez való jogot?

Az Alaptörvény VII. cikke a következők szerint rendelkezik:

„(1) Mindenkinek joga van a gondolat, a lelkiismeret és a vallás szabadságához. Ez a jog magában foglalja a vallás vagy más meggyőződés szabad megválasztását vagy megváltoztatását és azt a szabadságot, hogy vallását vagy más meggyőződését mindenki vallásos cselekmények, szertartások végzése útján vagy egyéb módon, akár egyénileg, akár másokkal együttesen, nyilvánosan vagy a magánéletben kinyilvánítsa vagy kinyilvánítását mellőzze, gyakorolja vagy tanítsa.

(2) Az azonos hitelveket követők vallásuk gyakorlása céljából sarkalatos törvényben meghatározott szervezeti formában működő vallási közösséget hozhatnak létre.

(3) Az állam és a vallási közösségek különváltan működnek. A vallási közösségek önállóak.

(4) Az állam és a vallási közösségek a közösségi célok elérése érdekében együttműködhetnek. Az együttműködésről a vallási közösség kérelme alapján az Országgyűlés dönt. Az együttműködésben részt vevő vallási közösségek bevett egyházként működnek. A bevett egyházaknak a közösségi célok elérését szolgáló feladatokban való részvételükre tekintettel az állam sajátos jogosultságokat biztosít.

(5) A vallási közösségekre vonatkozó közös szabályokat, valamint az együttműködés feltételeit, a bevett egyházakat és a rájuk vonatkozó részletes szabályokat sarkalatos törvény határozza meg.”

b) Lehet-e korlátozni ezt a jogot? Ha igen, hogyan?

A vallásszabadság joga az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdésének megfelelően korlátozható.

c) Hozott az Alkotmánybíróság e joghoz kapcsolódó döntéseket?

- 6/2013. (III. 1.) AB határozat, Indokolás [112]-[118]; [122]-[127]; [134] és [136]-[137] bekezdései: az Alkotmánybíróság a döntésben átfogóan értelmezte a vallásszabadság alkotmányos kérdéseit, figyelembe véve mind megelőző – a korábbi Alkotmány alapján hozott – határozatait, mind az EJEB joggyakorlatát. Az Alkotmánybíróság – az Alaptörvény II. cikkében biztosított emberi méltósághoz való joggal összefüggésben – rámutatott, hogy állandó gyakorlata az emberi méltósághoz való jogot, mint általános személyiségi jogot fogja fel, amely magában foglalja a személyiség szabad kibontakoztatásához való jogot. Az Alkotmánybíróság a lelkiismereti szabadság jogát szintén a személyiség integritásához való jogként értelmezte (az állam nem kényszeríthet senkit olyan helyzetbe, amely meghasonlásba vinné önmagával, azaz amely összeegyeztethetetlen a személyiségét meghatározó valamely lényeges meggyőződésével). A lelkiismereti szabadság és a vallásszabadság külön is nevesített joga azt ismeri el, hogy a lelkiismereti meggyőződés, s ezen belül, adott esetben a vallás az emberi minőség része, szabadságuk a személyiség szabad kibontakozásához való jog érvényesülésének feltétele. Maga az emberi személyiség a jog számára érinthetetlen (ezt fejezi ki az emberi élethez és méltósághoz való jog korlátozhatatlan volta), a jog csakis a külső feltételek biztosításával segítheti az autonómiát. Ezért a gondolat, a lelkiismeret és a vallásos hit (meggyőződés) szabadságához való jogból önmagában – ha ti. a vallás gyakorlásához való jogot most nem vesszük figyelembe – az államnak az a kötelessége következik, hogy az állam nem ítélezhet vallásos hit vagy lelkiismereti meggyőződés igazságtartalmáról. A vallásszabadság jogának

egyéni és kollektív gyakorlása esetén az állam – mint általában a klasszikus szabadságjogok esetében – mindenekelőtt negatív magatartásra, tartózkodásra kötelezett, vagyis arra, hogy ne korlátozza az egyének jogát. A vallás egyénileg is gyakorolható. Valamely vallás tanításaiból fakadó magatartási szabályok nem kötődnek szükségszerűen intézményesült vallási közösséghez, egyházhoz. Általában a hitélet társadalmilag kialakult tipikus intézménye az intézményesült egyház (vallási közösség). Ezért a vallásszabadsághoz való jog speciális területét képezi a vallásszabadság és annak intézményesített formában történő közösségi gyakorlása.

Az egyház az adott vallás és az állami jog számára nem ugyanaz. A semleges állam nem követheti a különböző vallások egyház-felfogásait. Tekintettel lehet viszont mindarra, amiben a vallási közösségek és az egyházak általában, történelmüket és társadalmi szerepüket illetően különböznek az Alaptörvény alapján létrehozható (VIII. cikk) társadalmi szervezetektől, egyesületektől, érdekképviselőktől. Az Alaptörvény azt biztosítja, hogy a vallási közösségek – az egyesülési jog alapján létrehozható szervezeti formák mellett – szabad elhatározásuk szerint igénybe vehetik az állami jog által egyházként meghatározott jogi formát is. Az állam e jogintézménnyel van tekintettel az egyházak sajátosságaira, és teszi lehetővé, hogy a jogrendbe sajátos minőségükben illeszkedjenek. A vallási közösség az általa választott jogi szervezeti formának megfelelő jogállást nyeri el; vallási közösség voltából fakadó sajátosságait ennek keretei között érvényesítheti. Az Alkotmánybíróság leszögezte: az állam és az egyház elválasztása nem jelenti azt, hogy az állam az egyházak sajátosságaira ne lehetne tekintettel, s minden más társadalmi szervezettel azonosan kellene szabályoznia az egyház jogállását. Rögzítette továbbá azt is, hogy az állam a vallási szervezetek számára nem köteles sajátos szervezeti formát létrehozni, de nincs megkötve abban sem, milyen sajátos formát vagy formákat hozhat létre. Az Alaptörvény kifejezetten kimondja, hogy „az egyházak önállóak”. Az Alkotmánybíróság ezért megállapította, hogy a vallási közösségek működéséhez olyan sajátos jogi formára vonatkozó szabályokat kell az Országgyűlésnek megalkotnia, amely számukra a demokratikusan felépülő egyéb társadalmi szervezetekhez képest nagyobb belső szervezetalakítási és szabályozási szabadságot biztosít.

- 15/2015. (V. 29.) AB határozat, Indokolás [28]-[29] bekezdései és a 3144/2015. (VII. 24.) AB határozat, Indokolás [31]-[32] bekezdései: az Alkotmánybíróság megerősítette, hogy a vallási közösségek sajátos jogi formában történő – az államtól különvált, önálló – működésének lehetővé tétele a vallásszabadsághoz való jog gyakorlásának ugyan nem feltétele, de ahhoz szorosan hozzátartozik.

Mindazonáltal a vallásszabadság garantálásától elválaszthatatlan a vallási közösségek működőképessége. Ebből az következik, hogy egy vallási csoport számára a vallási közösség jogállás olyan lényeges jogosultság, amely szorosan összefügg a vallásszabadsághoz való joggal.

d) Van-e különbség az Alkotmánybíróság gyakorlata és nemzetközi bírói fórumok gyakorlata között e jog értelmezésével összefüggésben?

Nincs, ahogy az idézett 6/2013. (III. 1.) AB határozat is mutatja, hogy az Alkotmánybíróság a vallásszabadsághoz való jog átfogó értelmezésekor figyelembe vette – és veszi – a nemzetközi standardokat, így az Egyezmény 9. cikkét, illetve annak az EJEB általi értelmezését. Fontos megjegyezni, hogy az Alkotmánybíróság a 23/2015. (VII. 7.) AB határozatban felhívta a jogalkotót a magyar szabályozási környezet és az Egyezmény 9. cikke között fennálló feszültség feloldására.

II. A hátrányos megkülönböztetés tilalma

a) Szövegszerűen hogyan tartalmazza az alapjogi katalógus a hátrányos megkülönböztetés tilalmát?

Az Alaptörvény XV. cikkének értelmében:

„(1) A törvény előtt mindenki egyenlő. Minden ember jogképes.

(2) Magyarország az alapvető jogokat mindenkinek bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, fogyatékoság, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül biztosítja.

(3) A nők és a férfiak egyenjogúak.

(4) Magyarország az esélyegyenlőség és a társadalmi felzárkózás megvalósulását külön intézkedésekkel segíti.

(5) Magyarország külön intézkedésekkel védi a családokat, a gyermekeket, a nőket, az időseket és a fogyatékkal élőket.”

b) Lehet-e korlátozni ezt a jogot? Ha igen, hogyan?

Az Alkotmánybíróság eltérő tesztet alkalmaz az Alaptörvény XV. cikk (1) bekezdésében garantált általános jogegyenlőség, illetve a XV. cikk (2) bekezdése szerinti – alapjogok közötti hátrányos megkülönböztetés – tilalom vonatkozásában.

i) Az Alaptörvény XV. cikk (1) bekezdése

Az Alkotmánybíróság például a 42/2012. (XII. 20.) AB határozat, Indokolás [22] bekezdésében; a 14/2014. (V. 13.) AB határozat, Indokolás [32] bekezdésében; a 32/2015. (XI. 19.) AB határozat, Indokolás [78]–[80] és [91] bekezdéseiben, vagy a 3157/2018. (V. 16.) AB határozat, Indokolás [30]–[32] bekezdéseiben a következőket mondta ki. Az Alaptörvény XV. cikk (1) bekezdésében rögzített általános jogegyenlőség fényében – melynek alapja az egyének egyenlő méltósága – nem minden megkülönböztetés eleve tiltott, csupán azok, amelyek önkényesek, illetve nincs objektív, alkotmányosan elfogadható indokuk.

ii) Az Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdése

Az Alaptörvény következetes gyakorlatot követ az alapjogok közötti hátrányos megkülönböztetés tilalmának korlátozhatóságával összefüggésben. Például a 42/2012. (XII. 20.) AB határozat, Indokolás [22] bekezdésében; a 14/2014. (V. 13.) AB határozat, Indokolás [32] bekezdésében; a 32/2015. (XI. 19.) AB határozat, Indokolás [78]–[80] és [91] bekezdéseiben; a 9/2016. (IV. 6.) AB határozat, Indokolás [22] bekezdésében; a 6/2018. (VI. 27.) AB határozat, Indokolás [37]–[39] bekezdéseiben, vagy a 11/2018. (VII. 18.) AB határozat, Indokolás [22] bekezdésében kimondta, hogy az alapjogok közötti diszkriminációt az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdésében rögzített „szükségesség / arányossági teszt” figyelembe vételével kell megítélni.

c) Hozott az Alkotmánybíróság e joghoz kapcsolódó döntéseket?

Az Alkotmánybíróság működésének kezdete óta számos határozatban állást foglalt a diszkrimináció tilalmával összefüggésben. A teljesség igénye nélkül a következő döntések említése szükséges:

- 11/2018. (VII. 18.) AB határozat: az Alkotmánybíróság az Alaptörvény XV. cikk (1) bekezdését – az Alaptörvény XIX. cikk (1) bekezdésével és a XX. cikk (1) bekezdésével összefüggő – sértő jogalkotói mulasztást állapított meg. Az Alkotmánybíróság szerint az Országgyűlés nem rendelkezett az igényérvényesítéshez szükséges orvosi igazolás kiállítására jogosult orvos személyéről akkor, amikor a fogvatartott személy a büntetés-végrehajtási intézetben kérelmezi közgyógyellátásra való jogosultságának a megállapítását.
- 6/2018. (VI. 27.) AB határozat: az Alkotmánybíróság az Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdését, az Alaptörvény – emberi méltóságot garantáló – II. cikkével összefüggő jogalkotói mulasztást állapított meg. Az Alkotmánybíróság kimondta, hogy a jogalkotó nem szabályozta a jogszerűen letelepedett nem

magyar állampolgárok névváltoztatási eljárását, ami diszkriminatív helyzetet eredményez.

- 1/2018. (IV. 6.) AB határozat: az Alkotmánybíróság az Alaptörvény XIX. cikk (1) bekezdésével összefüggésben az Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdését sértő jogalkotói mulasztást állapított meg. Az Alkotmánybíróság szerint a jogalkotó nem szabályozta azon mozgáskorlátozott személyek ellátását, akiknek állapota bármely – nem kizárólag fizikai – okból következett be.

d) Van-e különbség az Alkotmánybíróság gyakorlata és nemzetközi bírói fórumok gyakorlata között e jog értelmezésével összefüggésben?

Nincs. Az Alkotmánybíróság számos alkalommal – így a 30/2017. (XI. 14.) AB határozat, Indokolás [64] bekezdésében – kimondta, hogy az Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdésében foglaltak megegyeznek az Egyezmény 14. cikkével. Más szavakkal: az Alkotmánybíróság diszkriminációs tesztje reflektál a nemzetközi standardokra.

II.VI. A személyes szabadsághoz való jog

a) Szövegszerűen hogyan tartalmazza az alapjogi katalógus a személyes szabadsághoz való jogot?

Az Alaptörvény IV. cikkének szövege a következő:

„(1) Mindenkinek joga van a szabadsághoz és a személyi biztonsághoz.

(2) Senkit nem lehet szabadságától másként, mint törvényben meghatározott okokból és törvényben meghatározott eljárás alapján megfosztani. Tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés csak szándékos, erőszakos bűncselekmény elkövetése miatt szabható ki.

(3) A bűncselekmény elkövetésével gyanúsított és őrizetbe vett személyt a lehető legrövidebb időn belül szabadon kell bocsátani, vagy bíróság elé kell állítani. A bíróság köteles az elé állított személyt meghallgatni és írásbeli indokolással ellátott határozatban szabadlábra helyezéséről vagy letartóztatásáról haladéktalanul dönten.

(4) Akinek szabadságát alaptalanul vagy törvényt sértően korlátozták, kárának megtérítésére jogosult.”

b) Lehet-e korlátozni ezt a jogot? Ha igen, hogyan?

A személyes szabadsághoz való jog az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdésében foglaltak szerint korlátozható.

c) Hozott az Alkotmánybíróság e joghoz kapcsolódó döntéseket?

- 3017/2016. (II. 2.) AB határozat, Indokolás [30]-[35] bekezdései: a döntésben az Alkotmánybíróság átfogóan értelmezte az Alaptörvény IV. cikkét. Az Alkotmánybíróság kimondta, hogy valaki személyes szabadságától az Alaptörvény IV. cikk (2) bekezdésére figyelemmel csak törvényben meghatározott okból és a törvényben meghatározott eljárás alapján fosztható meg. A büntetőeljárás során alkalmazható személyi szabadságot korlátozó kényszerintézkedésekkel kapcsolatos egyik legfontosabb garanciális szabály, hogy azokról a büntetőeljárás egész tartama alatt kizárólag a bíróság jogosult dönteni. Szükséges, hogy az állami büntetőhatalmat gyakorló szervek hatékony eszközöket kapjanak feladataik teljesítéséhez, még akkor is, ha ezek az eszközök lényegüket tekintve súlyosan jogkorlátozók. Az Alkotmánybíróság értelmezésében az előzetes letartóztatás a büntető igény hatékony érvényesítését, így a büntetőeljárás sikerének biztosítását és a büntetés esetleges végrehajthatóságát, valamint a bűnisméltés megakadályozását célzó preventív intézkedés. Mindezen célok tehát alkotmányosan elismert korlátozását jelenthetik a személyi szabadsághoz való jognak.

d) Van-e különbség az Alkotmánybíróság gyakorlata és nemzetközi bírói fórumok gyakorlata között e jog értelmezésével összefüggésben?

Az Alkotmánybíróság az Alaptörvény hatályba lépése óta hozzávetőlegesen tíz olyan döntést hozott, amelyek érintették a személyes szabadsághoz való alapjogot. Ezekben a döntések az Alkotmánybíróság nem idézett nemzetközi jogforrásokat, illetve nemzetközi fórumok gyakorlatát ezért e kérdést – egyelőre – nem lehet megválaszolni.